

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 Ft., félévre 2 Ft., negyedévre 1 Ft.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek, mint az előbbi tési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Mit szólnak a régiek és mit szólhatunk mi a vallás szükségéről?

„Di multa negleto dederunt Hesperiae mala lituosae.”
Horatius.
(Folytatás.)

Hová lesz továbbá az istentagadók amaz elvei mellett az eskü szentsége, mely a haza, társadalom és egyesek iránti hűséget, igazságot és jogot esakis kizárólag a vallás szentesítése által védheti és biztosíthatja, mely igen gyakran csak egyedüli eszköz a legnagyobb egyenetlenségek megszüntetésére, egyedüli biztosíték — ha az igaz valláson alapszik — az ártatlanság, becsületesség megvédésére, többek és egyesek jogainak főtartására? „Mi kezkesedik tulajdonunk, életünk, hírünk-nevünkrol, ha a vallási kötelesség érzete az eskütől — az ítélőtáblák ezen támpontjától — elválik?” Fájdalom! nem lesz a legszentebb esküből semmi egyéb az istentelen emberek szájában, mint nevetséges, esztelen szólásmód; mint az együgyűek, hiszékenyek rászédésére legalkalmasabb mesterfogás. A vallástalan ember akár ezerszer is megesküszik hamisan, csak hogy anyagi hasznot huzhasson utána. Az igazságos Isten boszuló büntetésétől nem fél, mert szerinte nincs Isten: az államnak, embereknek fölfödözéseit pedig elég ügyes kikerülni. És ha a szent eskü, ekép lealacsonyítva, csak csselfogásnak nézetik, és a törvény kijátszására fordítatik az elvetemedett gonoszok által: akkor hogyan állhatnak fön az államok, országok, ha alattvalóik engedelmességét, igazságosságát, pontosságát csak az istentelenek hamis esküjével biztosíthatják maguknak? Hogyan lehetnek a nemzetek biztonságban, ha katonáik is csak játéknak, csak minden perczen megszeghető fogadásnak tartják azon letett esküjüket, melylyel királyuknak, hazájoknak még a golyók zápora között is megtörhetlen hűséget, ragaszkodást ígértek? Azt mondják ezekre vallástalan embereink, hogy a lelkiismeret, becsület, a közös elvek és erények a művelt, fölvilágosodott emberről pótolandják azt, mit a vallás gyengítése és megvetése által a társadalom veszíthet; mert azok nem engedik, hogy a tanult ember a közös jó rovására oly gonoszul működhessek. Igaz, a lelkiismeretesség, becsületesség, elvek és erények szép szavak, s az embert igen sok rosztól visszatarthatják; de milyen embert? Csak a vallás üdvös uralma alatt jám-

borul élő embert. Mert mi bizonyosabb annál, hogy a lelkiismeret — ha a vallás szent tanai által okozott isteni félelemtől egyszer fölszabadíthatta magát — a büns szenvedélyek zajában elfásul, a véték megszokottsága által eltompul, elalszik, és soha, vagy ritkán ébred föl? A becsületesség a vallástalanok legnagyobb részénél pedig nem más, mint divatos szóvirág, melylyel igen szépen tudnak a világhoz, az emberekhez simulni, alkalmazkodni, s ezzel csak annak elérésére törekcszenek, hogy mások az ő gyengéjüket ne ismerjék föl. Nem egyéb ez igen soknál, mint szépet és jót ajánló czéger, mely alatt csak megromlott tárgyak kaphatók. És az elvek? Ezek is vallásszentesítés nélkül csak oly szavak, melyeket a magán haszon, önérdek tetszés szerint értelmez, és a gonoszságban gyakorlott ész mások elámitására igen gyakran fölhasznál. A történet, élet és tapasztalás továbbá azt bizonyítják, hogy erény vallási alap nélkül nem létezik, vagy ha igen is, ez csak gyenge, erőtlen, üres név volt, melynek tiszta valóság nem felelt meg; csak oly alkotvány volt ez isteni hit nélkül, mely szilárdan álló alapot nélkülözven s a zabolátlan szenvedélyek kitérőseinek ellent nem állhatván, összeomlott, megsemmisült. A lelkiismeretesség, becsületesség, erényesség és elviesség pusztaszavai, ha ezeknek a vallás tekintélye, szentsége nem kölcsönöz erőt és életet, nem lehetnek a társadalmak megvédő oszlopai; mert magukra nem bírnak annyit hatalommal, hogy a bün kecségtető, gyönyörködtető erős ingerét bármily alkalommal legyőzhessék, hogy így az ember akkor is tegye a jót, a helyest, ha talán ebből anyagi vesztesége, földi kára, szerencsétlensége is következne. Ugy van; „a magára hagyatott s a vallásos meggyőződés által nem gyámolított erkölcsstan elvei soha meg nem szerzik az élet különféle körülményei közt azon jellemzilárdságot az embernek, amely a föld minden javait kevesebbre becsüli a lélek egyetlen javánál, az erénynél, s a kötelességnek magát az életet is fölláldozni tudja, s ezt nemcsak a lelkesedés rövid pillanatában, hanem állandóan, mindenkor. Ezen erővel csak a vallás bír.”

Vagy talán azt mondják korunk atheistái, hogy akiket a becsület, a lelkiismeret stb. az igazság és illem határai között meg nem tarthat, azok fékentarására ott vannak a törvények, a rendőrök hatalma;

ott a börtön s a büntetések ezer neme? Igaz az is, hogy a rendőrök éles szemei, a büntető igazság kara a nyilvános gonosztevőket, rendezavarókat bizonyos ideig csendben tarthatják, megfékezhetik; de meddig? Addig, amíg gyengéknek érzik magukat arra, hogy ezen nyilvános erőhatalom ellen kikeljenek; de ha már egyszer megsokasodva megerősödtek, akkor irtóztató dühvel törnek ki, minden törvényt lábbal fognak tiporni, az államokat fölforgatják, az országokat vérrel borítják, — amint az évszázadok történetei fájdalmas példáit igen gyakran fölmutatják. Ha pedig hiányzik bátorságuk, erejük az erőszakos kitérésre, akkor a hízlegésnek, képmutatásnak, kétszínűségnek még veszedelmesebb cameleoni alakját öltik magukra s titokban észrevétlenül, de annál biztosabban működnek ördögi terveik elérhetésére, a törvényes tekintélyek lerontására, a társadalmi csend és béke megzavarására.

Minő gyalázatos tettek hajtatnak végre ott, hol a minden erkölcsi törvényt megvető istentagadók biztosítva vannak arról, hogy a rendőr vizsgáló szemei, a törvény büntető hatalma nem hathatnak ki odáig. Itt kedvező alkalmuk van egy becsületes, lelkiismeretes, vallásos hivatalnokot aljas hazugságokkal megbuktatni; állásától, jó hírnevétől, kenyereitől ártatlansága daczára saját előnyükre örökre megfosztani; s megteszik, mert az legfőbb törvényük, hogy bármily módon, habár mások szerencséinek romjain, boldogságuk tárházát megalapíthassák. Itt észrevétlenül írhatnak alá bizonyos hamis bizonyítványt, hogy gazdag örökséghez jutassanak; ott a rajtakapás veszélye nélkül bátran meghamisíthatják ama szerződvényt, hogy gazdagságukat szaporítsák; itt a rábizott titkoknak fölfödözése által mások kedvezéseire, dicséretei- és jutalmaira bizton számíthatnak; ott a családi szentélybe betörve, minden félelem nélkül eléghethetik ki állatias ösztöneiket.

És vajjon ilyen és ezekhez hasonló titkos bűnöket alkalom adtán miért ne követnének el minden rettegés nélkül? Mi fogja őket visszatartani gonoszságukban? Az államhatalom örökös szeme? De az nem látja őket. Amaz édes benső vigasztalás, melyet az önlegyőzés erénye nyújt? Az erény előttök csak üres szó, csak hiu ábránd. A bünt követő lelkiismereti furdalás, belső nyugtalanság? De nincsen lelkiismerete, nincsen erkölcsi érzete, mert a vallásnak legszentebb tanait rég elvetette, ezek nélkül pedig a lelkiismeretesség, erkölcsiség hasonlók az olyan fához, mely el van vágva gyökerétől, melynek segítségével erőt és életet szivhatna.

(Vége köv.)

„Magyar gyász.“ Irta Etédi Sámuel Márton.

(Irodalomtörténeti tanulmány.)

Irta Dr. Fülöp Adorján.

[Vége.]

A költői ér fogatkoztaival az öntudat, a becsvágy sem tör egyiknél sem oly nyíltan elé, mint a lángszellemü Zrinyinél. De meg a nyilatkozás módjában nem is önálló. Rimai János és Beniczki Péter szellemsajátságainak hű lenyomatai ezek; mert jóformán az ő irányuk uralta a későbbi idők e nemü termé-

keit, midőn az ő költésök mintegy teljesen megállapította a költői phraseológiát, s ezzel együtt a hangulatot, s az ebben borongó, de náluk a vallásból származó, önkiesnylő szellemet örökül hagyták.

Szolimán császár összehívja főbijeit a magyarok ellen indítandó hadjárat felett tanácskozássra, s elhatározzák a kedvező alkalmat felhasználva, összpontosított sereggel támadni, mert:

„Átalkodott nemzet a magyar s vakmerő,
Nem csendes a vére, hanem sebes verő;
Ha nem is sok száma, de van benne erő,
S kevesed magával gyakran sokat verő.“

Tehát semmi olyasnak a magva nincs elhíntve, melyből felsőbb hatalmak beavatkozására lehetne következtetnünk; amely a magyart sujtó lövésnek nem képzeltető félelmes előérzetével töltötte meg. A lehető legegyszerűbb indok, a társadalmi viszonyokból merítve. Szolimánt ez idézet, való, hogy loyális színben tünteti fel, mint ellenfélt; de korántsem olyan, mint az epos hősei; mert midőn a tanácskozmány eredményeképp Szabácsot és Nándort bevéteti, történelmi valóságában tűnik elé. Lajos e szorongó körülmények közt összehívja az országgyűlést, amelyen azt végzik, a modern tanácskozmányok eredményeképp, hogy valamit határozni kellene:

„Valami új törvény úgy elvégeztessen,
Melyet megrontani szentnek se lehessen.“

S mindezt a leglaposabb s épen csak nevetetésre szánt beszédekben teszik. Ugy tünnek fel ezen ország-nagyok, mint a maga ivásu emberek, s mint Dugonics nem tudja a honfoglalás hőseiben az ő magyarokat szemléltetni, hanem maga korabeli hazafias polgárokl tünteti fel: egy Etédi is csak a már jellemeztem körben mozog a kidomborításra legalkalmasabb személyeivel. Száraz laposság a szó legteljesebb értelmében, amely olvasáskor még csak annyi érdeket sem bir bennünk gerjeszteni, mint amennyit a hason szabásu művekben a nyelv naivságában találunk, mely tulajdonképen nem egyéb, mint a szellem nyilatkozata. Ez is csak lappang, hiányozván az azt kifejező erő.

Ez a mű első része.

A második rész a népmesékben előforduló tél-írásával kezdődik, mely ha nem menne át a mythologiai fitogtatásba, még érdekes is lehetne:

„Utban volt a bus Tél fagyos szakállával,
Nem hált egy szobában szolgál a Gazdával,
Kényesebben nyargalt Phoëbus négy lovával,
Bachus is hely felé ballagott kapával.“

A telet tavasz, a tavaszt nyár váltja fel, s Lajos a folyton gyülemelő panaszok, s a magyaroknak a vész számba nem vevő közönye felett keserü panaszokra fakad:

„Óh álnok szerencse! koronát mért adál?
Ha tündér szárnyaddal tőlem elszaladál?
Óh élet hajnala! rám csak ma virradál,
S ime már jó reggel estvére haladál!“

Csak most indult kertem virágja csirázni,
S ime gyümölcsfáim tolvaj készül rázni,
Még fegyvert sem vont Márs, ki sem szállt csatázni,
S már is minden tagom kezd reszketni, fázni.

Mert kegyetlen rettent dühös ellenségem,
 Ellene állani nincsen tehetségem,
 Csak névvel Uraság Királyi Felségem;
 Sőt népemhez sincsen teljes reménységem.*

E panasz, mely azonban igen hosszan nyulik a 18. század philosophálkodó szellemének köznapias nyomáin, korántsem olyan, mely költőileg indokolható volna, hanem egyenesen történelmi helyzetéből levont. Több, mint egy krónikástól várhatni; kevesebb, mint mit egy költőnek adnia kell. Lajos király e panaszkodásai közben veszi az egymásután elesett végekről a szomorú hirt, s midőn kertjében egy némely főúrral tanácskozva sétálna, láthatlan szellemtől félrehivatik s felvezettetik a királyi várpalota képtermébe, hol egy szellem megjövendőli a csata gyászos végét s Magyarország török igába jutását. E szellem bevallja, hogy ő Mátyás király szelleme, Jupitertől küldeték óvakodásra inteni Lajost.

Másnap virradólag felébredvén, képét a falról lesni látja, mi újabb jele a vésznek.

Mohács körül vannak s Lajos vadászgatva üdülést keresvén, meglátogatja régi barátját az Echót, amely is tudtul adja neki szomorú romlását e hazának, s az ő szerencsétlen esetét.

Ez a darabnak a legérdekesebb része, nem eseményénél, hanem a gépezet alkalmazásánál fogva. Magát az esemény további tárgyalását illetőleg elégnek tartom megemlíteni, hogy Etédi átadja szerepét Broderik Istvánnak, ki is elbeszéli Zápolyának az ütközetet.

Etédi e darabjában használt gépezetében alkalmazva találjuk mindazt, mit a 18. század felfogó és hişkény szelleméhez képest e nemben alkalmazhatni lehet. Lajosnak a szellem által való megintése mindenestre olyan, mely az újabb korban tárgyalt középkori anyagu s komoly tartalmu költeményben kellően alkalmazva leginkább megállja a helyét, sokkal közvetlenebb összeköttetésben híven magukat az emberek ily uton a felsőbb hatalommal, mint a régiek. De Etédinél nem eredeti, mert Horváth utánzottja. Horváth Ádám „Hunniás“ában N. Lajos lelke jelen meg kétszer, emitt a Mátyásé. A formasággal való játszás, izléstelenség jele aztán az, hogy mint Jupiter küldötte jelen meg.

A képnek felfordulása semmi egyéb, mint babonás vonás, sötét felfogással.

Az echóval való játszás pedig Zrinyi után van, mert Etédi az olasz költőket nem ismerte. Semmi olyan nincs e darabjában, mely erre következtetnünk engedne.

Egy sokféle elemet magában foglaló darab, teljesen történelmi alapon a száraz krónikai elbeszélés modorosságával adva elő; beleszöve az eposnak egy eltanult kelléke : a gépezet.

Ime egy képnek vázlata a 18. századból! mely ha nem is érdekes a nagy közönségre, mindenestre tanulságos. Mert mindig háramlik némi homály a korra, melynek az ily művek szülöttei. Nincs kor selejtség nélkül; de korunkhoz viszonyítottan ily műből még sem lehetne oly általános s a kort sujtoló itéletet levonni. Körül kell tehát tekintenünk itéletünk

megállapítása előtt. Arany János „Naiv eposzunk“ról*) szólva, a korán eszmélkedő természetet okolja a más nemzetekéhez hasonló naiv eposz fenn nem maradásáért. A költő és tudós mondja, aki érzi és tudja; kinek érzelve a miénk is; tudása előtt pedig meghajlunk, mert igaz vizsgálódáson alapul. A későbbi századokban is ez volt egyik ok. A más pedig a költőnek nagyon is a közönséges élet talaján való mozgása, a szép izlés hiánya. Nemzeti geniusunk egy jellemző vonásának, a népies szellemi termékeknek kicsinyes mellőzése. Oly jelenség, mely az e korbéli tanult embereket a maguk szűk körében elfogultakká tette, s így önképzetükben egyik aesthetikai botlást a másik után követték el. A nemzet egy része, s mindenestre tekintélyes rész, ezekhez tartozván, magasabb izlésű nem lehet. A nyelv akkori terje is befolyással volt erre. A magyar nyelv hatalma nem volt akkor az az irodalomban, mi mai napság. A költői nyelv, nyelvezet kérdései tisztázva nem valának; de nem is igen törődtek vele. A költők nagyobb rész a diákosságba magukat beleért emberek valának, kik a klasszikainak formai alkalmazását véve költészetnek, hasonító képekkel és alakzatokkal helyettesíték a szellemet, a tartalmat. A tudományos élet társalgásának nyelve ha magyar vala, akkor az a latinnal nagyon is elegyült magyar vala, ami mindig korlátozó felfogásnak szülője, nem engedvén az eszmék tisztázását. Ahol pedig a nyelv a költői gondolatokhoz nemcsak hogy simulva, de simítva sincs, sem pedig az erre irányuló munkásságnak nyomára nem találhatni, ott a költészet sem lehet azon mindenestre ideális czéloknak megfelelő, melyet prózai valónk egy részének számbavételével, másrészt épen ebből kiemelkedve alkotunk. Ezek mind a kort jellemző vonások, melynek egy mozaik-része Etédi „Magyar gyász“a.

TÁRCSA.

Végrendelet.

Kórágyon fekszik az atya,
 Halála már közel;
 Az ágy körül zokogva, két
 Kis gyermek térdepel.

A jó anya egy éve már
 A sirba költözött;
 Ott lenn pihen a völgy ölén,
 Sok szép virág között.

Atyám! — fölsir a kis leány —
 Mért hagysz el, mondd nekünk?
 Ha sirod éje eltakar,
 Mi lesz tovább velünk?

Mit hagysz nekünk? — az ifju mond —
 Csak árva életet?
 . . . Az ősz kinyitja bus szemét,
 És halkán így regeb:

*) Lásd: Arany János prózai dolgozatai. Budapest. 1879.

Oh kedves árva gyermekim,
Mit hagyjak, szőljatok?
Nincs semmi már, a ház üres,
Semmit se' hagyhatok!

De nem! bár nincsen kincs, arany,
A szekrény nem teli;
Elég örökség, hogy neven,
Mindenki tiszteli!

Rényey Károly.

Adatok a székely-udvarhelyi r. kath. leány-
növeldekről kezdettől fogva 1876-ig.*)

Összeállította Szabó István.

A gyermekek tanítása azon idő óta, hogy a szte-
ferencz-rendi szerzetesek Udvarhelyt vannak, általok
végeztették és végeztetik mai napság is, mert e szerzet
nem lévén contemplatív szerzet, tagjai az isteni tiszte-
let végzésén, a parochusok segélyezésén a lelkiekben,
sőt egyes administratúrák ellátásán kívül mindig a tan-
ítással is foglalkoztak.

Mikor kezdték meg, mily átalakulásokon ment
keresztül az elemi tanítás régiebb időben, kellő adatok
hiányában meghatározni nem lehet.**) Annyi bizonyos,
hogy a gyermekek elemi oktatását végezték mindig
és az akkori viszonyokhoz képest szakszerűbben,
mint bármely más elemi iskolákban.

Az iskolát a tanulmányi alap segélyezte, de sze-
gényesen.

1865-ben a gubernium által 4 elemi osztályra egé-
szítették ki, és a szerzet egy-egy tanítóval látja el a
négy osztályt, kiknek jelenben fizetése a tanulmányi
alaplól 100—100 frt.

Ezen elemi iskolába a gyermekek nemcsak a
helyi kath. községből gyültek, hanem Udvarhelyszék
kath. községeiből is, minthogy itt a tanulók előkészít-
ettek a középtanodai tanfolyamra. Manapság is a kath.
középtanoda egyik főcontingensét ezen elemi iskolából
nyeri.

Közelebbi időben a város is gondoskodni akart a
gyermekek nevelésének előmozdításáról, s ezért a szü-
lőket rászorította, hogy gyermekeiket az elemi iskolába
adják, mivel más kath. elemi iskola nem létezik. Egy-
szersmind anyagi segélyt is ígért 1874-ben pár száz
frtot, de nem fizette pár év múlva.

Nem a kath. parochia látván el a gyermekek
neveltetését, ezért erre mint nem szorosan plébániális
ügyre hosszasan kiterjedni nem láttam szükséges-
nek. Elégnek tartottam jelezni, mi módon történt s tör-

*) Időszereinek tartom ezen adatok közrebecsítését,
hogy a növelde történelme, melyet otléttem alatt állítottam
össze, megörökíttessék.

Sz. I.

**) Az erdélyi gubernium 1779 jun. 25 én a kezdő gyer-
mekek oktatására nézve kérdést intéz a plébánoshoz: Van-e
alkalmas tanító? Tudja-e a német nyelvet? Az új methodus
szerint tud-e tanítani? Ha németül tud, az új tanítási ren-
dszer megtanulására menjen Szebenbe aug. 1-én. Az oda és
visszatartás megtériteitük a kinstártíró, s ott tartózkodása
alatt minden hónapban 6 frtot fog kapni. B. Brukenhaly,
Carolus C. Teleki. — 1783 decz. 4-ki guberniális leiratban
2 normális tanítóról van szó: Demarkí Antal, Kovács József.

ténik manapság is az udvarhelyi kath. gyermekek
elemi neveltetése.

Nagyobb mértékben kívánja figyelmünket a leány-
gyermekek oktatása.

E tér régiebb időben csaknem paragon hevert és
ugy látszik csakis a templomi délutáni hitoktatásban
nyert megoldást. Legalább a kath. leánygyermekek
neveltetésének semmi nyomát nem láthatni egészen
1818-ig, mikor szept. 20-án br. Henter Antal főkirály-
bíró és akkori esperes plébános Zsombori József einök-
lete alatt fensőbb rendelet folytán*) megyegyűlés tar-
tatott (10-ik levéltári adat ez évről) és a leányok nevel-
tetéséről olyformán lett gondoskodva, hogy a kántori
lak alsó szobája iskolahelynek kijelöltetett, csak fen-
sőbb helyről — a tanulmányi alaplól — 10 frt az iskola
főntartására utalványoztassék.

A tanítással, mivel nőtanítót nem kaptak, a kán-
tort bízták meg és a megye a tanítás fejében 60 frtot
ajánlott és ezt a béren kívül rovatál utján fizette. Egy-
szersmind kérelmeztek a guberniumnál, hogy legalább
100 frt a kántornak tanítási cím alatt engedélyeztes-
sék. És csakugyan 1820 febr. 24-én 1227 szám alatt a
főgazgatótanács az udvarhelyi leányiskola tanítójának
60 frtot, az iskolára pedig 10 frt évi általányt folyóvá
tett.

S így a leánykák nevelése is rendeztetett, egy tan-
ító által történvén a tanítás egy lakszobában. Kisebb-
nagyobb változás nélkül**) a leánykák tanítása így tör-
tént egészen 1858-ig.***) A vallásoktatásról a plébános
gondoskodott s azt segédlelkészei által végeztette főkép
a vasárnap délutáni hitelemzés alkalmával.

1859-ben a nagyemlékü Csató József plébános a
leánykák ilyszerű neveltetését a kor igényeizhez képest
elégtelennek tartván: egy leánynövelde létesítését
tervezte. E valóban nemes és egy plébánoshoz legil-
lőbb terv keresztülvitelére 1859 szept. 28-ára megye-
gyűlést hirdetett, melyben a megye a gyermekek ne-
veléseért buzgó plébánost örömmel támogatta.

*) Az erdélyi gubernium 1818 febr. 23-án 1008/E.
11 sz. alatt a kath. leányiskola felállítására vonatkozólag
a főkirálybíróknak meghagyja, hogy a plébánossal egyetértve
a kath. község véleményét hallgassa ki, s törekedjék oda,
hogy az iskola mentől előbb felálltassék, s megállapításának
eszközei kitaláltassanak.

**) A gubernium a püspök közbenjárására 150 frt per-
centuale subsidiumot rendelt 1822 jan. 25-én 702 sz. alatt
a sz. udvarhelyi kántor- és leánykák tanítójának.

***) Spatz Regina szül. Feischel udvarhelyi nő a es.
kir. helytartótanácsnál egy magán leányiskola megnyithatá-
sáért kérelmezett 1857-ben. A h. tanács márczius 18-án
28706/3496 sz. alatt a püspökhöz tette át, hogy a szükséges
lépéseket megtegye, ki az esperes mellé dr. Cziriél Antal
gymn. igazgatót és Gyertyánffy István tanárt kinevezte, hogy
vizsgáljak meg: a) szükséges-e az ottani viszonyokhoz ké-
pest a magán leányiskola megnyitása? b) képes-e nevezett
nő tudományi, erkölcsi és nevelészeteki tekintetkből a leány-
iskola vezetésére? A jelentés a püspöki hivatalhoz, s innen
a h. tanácshoz megtéttvén, a püspök ajánlatára engedélyt
nyert a magán leányiskola nyitására 10648/1669 sz.
alatt (Regina Feischel gebor. Spatz). A vallás tanítása —
a püsp. hivatal 1857-ben 1849 sz. alatt kelt rendeletéből —
egyik káplán-, vagy paptanárra bízott, kinek jutalmazása
nevezett nőt illeti.

Iskolahelyiség és alap még nincs. Ezután kell mindent létesíteni.

Előbb is az iskolahelyiségről olyformán gondoskodott a megye, hogy a kath. kórház kóháza alakították át úgy, hogy leánynevelőnek alkalmas legyen és a két épület egy egyszerű tervezet szerint (lásd ezt a levéltári adatok közt) csatoltassék össze, miszerint mind a szegények, mind a növelde elhelyezhető legyen. A terv 40,000 frtot igényelt, úgy, hogy 8000 frt fordítottassék az építkezési átalakításra, 32,000 frt pedig a növelde alapjaként kamatoztassék. Az adakozás megindult s jelentékeny mennyiségű épületanyag-s pénzben **10,351 frt 68 kr** gyűlt össze.

A gyűjtés részletes kimutatása: 1. Több jötevé adakozása 8575 frt 17 kr. 2. 1859 nov. 24-kén tartott táncvizgalomból 689 frt 81 kr. 3. 1860 febr. 4-én tartott táncvizgalomból 320 frt 60 kr. 4. N. Oroszhegy községe 300 frt. 5. Farkaslaka nemes községe 8 öl kő, 1 cserefa és 50 napszámos. 6. Pálfalva nemes községe 12 cserefa. 7. Máréfalva nemes községe 8 öl kő és 100 napszámos. 8. Fenyéd nemes községe 10 frt, 4 öl kő és 30 napszámos. 9. Zetelaka nemes községe 100 frt és 150 fenyőfa. 10. Udv.-Szentkirály nemes községe 50 frt, 3 öl kő és 20 napszámos. 11. Kük.-Keményfalva nemes községe 8 frt, 3 öl kő és 15 napszámos. 12. Bethlenfalva nemes községe 5 öl kő, 5 cserefa, 25 napszámos és 60 szekér fővény. 13. Kadicsfalva nemes községe 2 cserefa, 30 napszámos és 100 szekér fővény. 14. Mélt. Ugron Zsigmond ur 5000 téglá. 15. Lövéte nemes községe 150 frt. 16. Székely-udvarhelyi nemes mézárszék 50 frt. 17. Többen küldöttek 98 frt 10 krt. Összesen 10351 frt 68 kr 31 öl kő, 5000 téglá, 23 cserefa, 150 fenyőfa, 270 napszámos és 160 szekér fővény.

Az 1. szám alatt foglalt adakozások jelentékenyebb összegei: Nmgu Haynald Lajos 2000 frt, Csató József 525 frt, Henter János 210 frt, Horváth Dániel 200 frt, Ugron Lázár 100 frt, Ugron Zsigmond 100 frt, Szabadinszky József 150 frt, Ferenczi József 100 frt, Andrásy József 100 frt, Keserü Mózes 100 frt, Sándor Ignác 105 frt, Kapcza János 100 frt, Fogarasy Mihály 500 frt, Festl Károly 120 frt. A 100 frton alól adakozók nincsenek megjegyezve. Tőke 1872 decz. 12-én **12,500 frt**.

A terv az volt, hogy a leánynevelde vezetésére apácák hozassanak Udvarhelyre, kik egyuttal a szegények házában levő öreg asszonyokra is felügyeljenek. Azonban a püspök, bárha megelégedését nyilvánította e terv felett, mégis egyelőre költségkímélés tekintetében nem hagyta helyben, hanem a költséges (növelde alap: 7979 frt 47½ kr, kórház: 1182 frt 1½ kr, összesen **9161 frt 49 kr**) építkezési terv helyett is más olcsóbb terv készítését rendelte el, ő maga is 2000 forinttal hozzájárulván. Egyuttal meghagyta, hogy a mostani építkezés úgy vitessék keresztül, hogy később az említett egyszerű terv kivételében akadályul ne szolgáljon. (1861 nov. 28. 2308 sz. rendelet, 408 levéltári adat.)

A leánynevelde számára a kórház főépülete átalakított három tanszobával és a tanítónő számára egy lakosztályal.

(Polyt. köv.)

Kisebb közlemények.

— **Hihetetlen és mégis való.** Megtartók egész terjedelmében e czimet, mert föntartjuk vele egész terjedelmében azt is, mit alatta közöltünk. S talán egész önkényüleg? Korántsem. Hanem mert bárha Bándi V. tanár urnak a fönjelzett czim alatt közölt „kisebb közlemény“-re tett szakértelemről tanuskodó észrevételében felállított elméletét, csekély laikus belátásunk szerint teljesen elfogadjuk, és azt valónak, s a természettan törvényeivel teljesen megegyezőnek tartjuk: mindazonáltal bátorkodunk a felállított elméletnek a champagneres palaczkra való alkalmazása ellen kifogást tenni, es a levont következtetés helyességében keiseskedni: és pedig a következő okoknál fogva: 1-ör. Mert bárha megtörténhetik, hogy a csak egyszerű parafadugóval elzárt üres palaczk a tenger vizébe bocsátatván, a dugó a ránehezű nyomás következtében leszorittatik, s az így tengervízzel megtelt palaczk kihuzatván, a dugó hasonló okoknál fogva újra elfoglalja előbbi helyét: vagyis egy alantabb fekvű tengervízzel telt és készen eldugaszolt palaczkot fogunk fölszínre hozhatni: mindazonáltal ez egy champagnerrel telt és gyanta-ugy mint fémlémez elllátott parafadugóval eldugaszolt palaczkkal nem oly könnyen fog megtörténhetni, hanem igenis a palaczk lyukacsai sokkal könnyebben engednek az óriási nyomásnak, s azokon át könnyebben megtörténhetik a kicserélűdés, mint a palaczk nyaka és a behatolni akaró víz által összepréselt, főnebbi módon ellátott parafadugó között. 2-ör. Mert a Bándi tanár ur által felállított elmélet szerint, mielőtt a parafadugó összenyomatott, felsű rendes boritékának kellett volna összeszezatnia; már pedig a jelzett közleményben felhozott esetben hangsúlyozva van különösen az, hogy „nehézék segítségével egy teljesen ép és szokásos módon elzárt champagneres palaczkot bocsátottak a tenger vizébe“, melyben midűn fölhuzták és fölnyitották, champagner helyett tengeri vizet találtak, „daczára annak, hogy a dugasz teljesen sértetlen maradt.“ A felhozott eseményt pedig oly forrásból merítettük, hogy annak valódiságáért a felelűsséget bátran magunkra vállaljuk. Külűnben „fiat pax in virtutibus nostris“.

Oriens.

— **A háromszékmegeyi k-orbái rom. kath. néptanítók egylete** folyó hó 4-én Sárfalván tartotta ez évi első rendes közgyűlűsét.

Jelen voltak: 42 rendes tag közűl 28; és a földű kerűleti papság 8 pártolò tagja.

Ünnepélyes „Veni sancte“ után ngos Bálint Károly cz. kanonok, fűesperes és kerűleti tanfelügyelű nyitá meg az ülést emelkedett hangon tartott beszűdel, melyben kiválòan a szt-Lászlò-társulat pártolàsára szòlitá fel a tanitòi kart, elòadva annak nemes czűlját, s feltűntetve, hogy még egyházmegyénk szegényebb templomai, iskolái és más közművelűdési intézetetei is élvezik külföldön sanyargò véreinken kívül jòtekony-ságát. Buzditò szavait azzal végzè, „hogy minden magát

értelmesnek tartó magyar és katolikus tartsa azt kö-
telmének e társulatot céljának elérésében tehetsége
szerint támogatni.⁴

Ezek után az alapszabályok értelmében követke-
zett volna a mintatanítás: a helybeli tanító felszólíttatva
tartott is, de nem mintatanítást, hanem oly valamit, a
mit minden egyébnak csak mintatanításnak nem lehet
nevezni. Nem lehet itt helye, hogy annak részletes bí-
rálásába bocsátkozzam, jellemzésül azonban csak annyit
említek fel, hogy beszélt a tanító ur a földrajzból (nem
tanított) február elején úgy, mintha október első hete
lett volna, 12 éves gyermekekhez úgy, mintha 6 évesek
kikérdezésével lett volna dolga.

A helybeli tanító ügyetlen erőlködését felváltotta
M. M. tanító urnak a tizedes törtékről Haralyban meg-
kezdett s most a viszonyok- és arányokról folytatott
felolvasása. Nem mondom, hogy nem igaz, mit a tanító
ur felolvasott — addig t. i., míg elnök által félbe nem
lett szakítva —, csak azt nem tudom, mit akart felol-
vasásával elérni (ezt ő maga sem tudta a világért is
megmondani): azt-e, hogy a tanító-testületet azokra
megtanítsa, vagy hogy önmagát produkálja: mert sike-
rültnek egyik esetben sem mondható!

Egészen másképp hangzott s a testületi gyűlés
céljainak teljesen megfelelt Hamar Bálint oroszfalvi
községi jó indulatu ügybuzgó tanítónak a „magyar ol-
vasás módszertani kezeléséről“ tartott rövid, de tárgyát
mégis jól felölelő csinos felolvasása, melynél csak azon
szerény észrevételek teszem, hogy amidőn nem saját
agyszüleményeinek — mint említette —, hanem derék
tanárai és nevezetesebb paedagogusok nézeteinek ad
kifejezést, jól teszi vala, ha megemlíti, hogy azokat
meg is kísérelte s mint célhoz vezetőket saját tapasztal-
atából is ajálhatja. Egyébiránt ez mitsem von le
felolvasása értékéből s fáradságáért méltán kiérdemli
elismerésünket.

Egyéb kébli ügyeket mellőzve, nem hagyhatom
említés nélkül a gyűlés némely tagjainak más alk-
alommal is, de leginkább jelen gyűlésen tanúsított ma-
gatartását.

Én igen becsülöm a háromszékmegyei k-orbaii
rom. kath. tanítói kart, s nem is késem kinyilvánítani,
hogy ügybuzgó, hivatásának élő, képzett, jó indulatu
tagokból áll általában s legnagyobb részt; hanem mi-
dőn az ilyenek előtt tisztelettel hajlok meg s érdemük-
et méltányolni tudom s akarom: épen a legnagyobb-
részt hivatott tagokból álló nemes tanító-testület repu-
tációjának érdekében némelyeknek közönyösségét s
ilynemű gyülekezethez méltatlan eljárását annál inkább
nem lehet eléggé nem helytelenítenem, mert míg az
ily megróvándó eljárás a lelkiismeretesen működők
törekvésére zsbibasztólag hat, addig annak elnézése
mágnak a nepnevelés ügyének is csak ártalmára lehet.
Hogy nem oknélküli, ha nézetemnek ily módon kife-
jezést adok: azt az említett gyűlés lefolyása eléggé
beigazolta, s alig hiszem, hogy a nemes gyűlés kiváló
többsége ezt velem teljes mérvben ne osztaná. Mert sok
egyebeket mellőzve — s némelyeknek a mintatanítás-
ban tanúsított hidegségét nem is említve — úgy hiszem,

minden valamire való tanító még 6—7 éves gyerme-
keitől is naponkint 1—2 óráig tartó komoly figyelmet
követel: már pedig mikép veszi az ki magát, ha a ta-
nító, amit kicsiny tanonczeitől naponkint szigoruan el-
vár, azt ő maga egy évben négyszer egy pár óráig
nem képes megtartani: annak megítélését azokra bi-
zom, kik nekem e megjegyzésre alkalmat nyújtottak.
Kár, hogy tiszteletbeli elnök ur ő nagysága sürgős
hivatalos ügyei miatt a gyűlésteremből kiszólíttatva,
nem utasíthatta rendre e figyelmetlen, gyermeknél is
nyugtalanabb paedagogus urakat.

Egyébiránt biztat a remény, hogy ezután minden
tanító az alapszabályok szigorú megtartását lelkiismer-
etes kötelmének tekinti, mely esetben erősen hisz-
szük, hogy már a jövő gyűlés minden tekintetben más
színezetet fog nyerni. Fiat! fiat! *Beneturári.*

Irodalom.

— „Az kopaszágnak dicsireti“ című 1589-ben Ko-
lozsvárt nyomtatott s 7 negyedrétr levélre terjedő hu-
moros könyvecskét ismertet az „E. P. Közlöny“ idei
5-ik számának tárczájában Szabó Károly. E könyv
egyetlen teljes példánya az erdélyi muzeum
könyvtárában van. Szerzője valószínűleg Hunyad i
Ferencz előbb Báthori István lengyel király, utóbb
Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem orvosa, ki a régi
remek irodalomban, a költészetben s a természettudo-
mányokban egyaránt jártas férfiú volt.

Tartalma elbeszélési modorban feltűnő elmeélel
s igazi humorral van irva. Vacsorára jelennek meg
többen a házi gazdnál. A vendégek közt megjelent
egy „tekintetes, öreg ábrázatu szép vén ember is“,
kit a többiek mint náloknál idősbet megbecsültek. Va-
csora alatt, midőn a jó bor már kezdi vala a sziveket
melegíteni s az ajkakot megnyitani, a szomszédok is
kezdettek egymással különféle dolgokról beszélgetni,
s némelyek az öreg ember kopasz fejére élcelődni.
„Én azt hiszem“, sugá egyik szomszéd a másiknak fü-
lébe, „hogy az gazda csak azért hívatta imez vén embert
ide, hogy kevesebb gyertyája keljen el, mert az feje,
az mely sima és fényes, szabadon eleget látunk az
világánál.“ Ezen a szomszéd elmosolyodott, de alig tűnt
el a mosoly, újra egy másik így szóla: „Bezzeg könnyű
volna imez jámbort beretválni, bizony ez után sem gaz-
dagulhatnának meg az barbélyok.“

Mínhogy ezen élczek s nevetgélések közt az
öregre is vetették tekinteteket, ez észrevette, hogy őt
csufolják s azért így kezdett szólni: „Egyéb tudós és
okos nemzetségek, mikor esznek, süvegöket az fejök-
ben tartják; az magyarok pedig le szokták vetni, mely
szokásra talám az szent Pál irásából (I. Kor. II.) vöttek
alkalmatosságot, ki azt írja, hogy szemérem, ha az férfi
mikor könyörög valamivel befedi az fejét“ . . . „De
valami az oka, én csak azért nem megyek örömet la-
kodalomban, hogy mihelt letészem süvegemet, mingyá-
rást kész csúfság vagyok némelyeknek, mint im most
vészem eszemben, hogy imez uraim is engemet nevet-
nek. Nem is értem szerető uraim — folytatá a nevetők
felé tekintve —, mivel vattok tü is ékesbek és jobbak

az kopaszoknál, noha sűrű hajatok és üstökötök vagyon. Tudjátok-e, hogy az haj és szőr igen alávaló marha és az testnek csak haszontalan nedvességéből és verejtékéből leszen, mint szinte az kőröm. Azért a természet, úgy mint héában való és ártalmas dolgot, az testnek külső részére taszítja ki . . . De ugyan az okossághoz és eszességhez sem illik az haj és szőr, mint csak ebből is megtetszik, hogy az természet az oktalan állatoknak bőv és sűrű szőrt adott, az embernek pedig, minthogy okosb elmével bír, jobb részére teste meztelen, szőr nélkül vagyon. Némely tagján azért ő neki is szőr terem, hogy el ne higye magát s ítélje azt, hogy semmi köze nincsen az halandó oktalan állatokkal. De azért az mely emberen kevesebb szőr vagyon, szinte annyit különböz az egyéb emberektől, mint az ember az oktalan állattól. Mert látjuk az oktalan állatok közt is, hogy az juh, mindeneknek ítletti szerént, mindennél gorombább, kinek szertelen sűrű szőre vagyon. Kiből úgy tetszik, hogy ellensége az eszességnek a szőr, mert nem laknak együtt. Az vadászok is azt tartják, hogy az mely ebnek meztelen az füle és hasa, az olyan jobb. Nem tudom azért mit dicsekedtek hajatokkal, ha látjátok, mely alávaló dologból leszen, és mely nagy ellensége az eszességnek. Az kopasz emberek pedig minden időben bec sülletesek, tudósok és bölcssek voltak. Kiben ha kételkednél, tekintsd meg az régi szenteknek és bölcsseknek megírott és kifaragott képeket, ábrázatjokat, ugyan nem találz valami nevezetes fő embert, ki kopasz nem volt volna. És hogy az mostaniakról ne szóljak, kopasz volt ám Aristoteles, Socrates, Diogenes. Cicero, Anacreon, Aristophanes és az többi fő pogán bölcssek. Sőt még Julius Császár is kopasz volt, kinél jelesb, hatalmasb, és erősb fejedelem soha sem volt. Hát ha még a Sz. Prophétákat és Apostolokat elé hozom? Hiszem hallottátok, hogy amaz nagy Elizeus Prophéta kopasz volt, kinek mondják vala az gyermekek, no fel kopasz, no fel kopasz: de az Isten megbünteté azokat, az kik az kopaszsgot nevetik vala. Jonás Prophéta is kopasz vala, mint ő maga megírja. Azonképpen az fő Apostolok Sz. Péter és Sz. Pál kopaszok voltak, mint megtetszik képekből. Sőt ha mikor az kápirók valami eszes, tanácsos fő személyt akarnak írni, mingyárást kopasz embert írnak. Mert ők is tudják, hogy nem szokott lakni az bőv és sűrű haj közt az eszesség. Ha pedig nem minden vén kopasz, nem csuda, mert nem minden vén eszes és nem minden éri az emberi állapotnak célját el.

Ki légyen pedig az oka, hogy akkor eszesül meg az ember, mikor meg kezd kopaszulni, noha nehéz az természetnek titkait kifejtegetni, de mind az által az mennyiből hozzá férek, im megmagyarázom.

Itt főlemlíti a földi vetemények, fák és gabonák fejlődését, melyek előbb gyökeret hajtnak, azután vékony vesszőkké lesznek, azután levelet hajtanak, azután virágoznak, gyümölcsöt hoznak stb. és tovább így folytatja: „Szintén azonképpen az emberben is az okosság és bölcsesség üdövel leszen és nekedik. És mivel hogy a fő az okosság helye, azt előszer az természet ékesíti, miképpen az fákat levelekkel, virágokkal:

azonképpen az főt is hajjal. De miképpen az gyümölcs nem terem addig, az míg az virág és héában való levelek el nem hullanak: azonképpen az főben is addég nem leszen okosság, az míg ott a sűrű haj leszen. Azért mihezt látod, hogy valamely fő meg kezd kopaszulni, ottan tudjad, hogy az természet az okosságnak ott készit helyet, és az olyan fő háza és lakó helye az bölcsességnek. Innen vagyon, hogy az isteni tudományban forgolódo bölcs férfiak, az papok és barátok, tudván azt, hogy nem fér össze az sűrű hajjal az bölcsesség, ha az természet hajtat adott nekik is, őmagok szabad akaratjok szerént megkoppasztyák magokat, és nem csak az fejeken nyírnek pilist, hanem mind szakállukat, bajuszokat elberetváltatják. Ugyan ezent olvassuk az régi pogán bölcssek felől is, mert azt írják az Aegyptombeli bölcssek felől, kiknek tudományát még Mózes is tanulta, hogy nem csak szakállukat, hanem még szemöldököket is, és minden szőrt testekről el nyírettek. Azért ha erőszakkal lett kopaszsgnak ilyen nagy haszna vagyon, mennyivel inkább böcsülletesb az, kit ő maga az természet téssen kopaszszá? Vélem pedig, hogy ez bölcs embereket erre az cselekedetre vite imilyen gondolat. Az ember kis világnak nevezetik, azért hogy valami vagyon ez széles világban, az mind rövid summában az emberben megtalálthatatik, és annak az nagy világnak úgy mint tüköre és ábrázatja. És hogy az többiről most ne szóljunk, az feje hasonlatos a menyországhoz, mert miképpen az menyország kerek és gömbölyű, azonképpen az embernek feje is: és miképpen az menyben hét planeta vagyon, azonképpen az főben is az érzékenységnek hét eszközi vadnak, az két szem, az két fül, az két orralik és az száj. És miképpen az menyben laknak az angyalok és az bódog lelkek: azonképpen az emberi okosságnak lakó helye az fő. Annak okáért, mivel hogy az menyország igen sima és kopasz: azonképpen az bölcssek azt ítíték, hogy örömesben lakik az Istennek lelke és az bölcsesség az sima és kopasz főben, hogy sem az hajas és borzasban. Mert az alsó dolgoknak hasonlatosoknak keli lenni az felső és menyieiekhez. Menyben pedig semmi nincs hajas, szőrös, hanem minden kopasz, mint az hóld, az nap és csillagok. Mert ha ki emlitené amaz csillagokat, kiket hajasoknak és üstökösöknek hinnak: azok ugyan nem csillagok, sem menyben nincsenek, hanem csak itt alatt az alsó égben lesznek, az fellegeken felül, a száraz gőz, párából, búzból és füstelgésből, ki az földből megyen fel, és ott fen való melegségtől és az menyországnak forgásától felgyülad és megég: az csillagok pedig sem meg nem égnek, sem el nem vesznek, amaz pedig csak ideig tart, azért ugyan nem kell csillagoknak is mondani. De ha szinte csillagoknak hívod is, megtetszik innét is, mely hasznos dolog az haj és üstök. Mert valamikor afféle hajas csillagok támadnak, sok nyavalját és veszedelmet hoznak, éhséget, döghalált, szárazsgot, szélvészt, fejedelmeknek és főembereknek halálát jegyzik. De amaz kopasz csillagok az menyországot is megékesítik, mindörökké is megmaradnak, és az éjjeli sötétségben is világosságot szereznek. Az hóld pedig hogy kopasz légyen, csak abból is megtetszik, hogy köz példa beszédben is az kopaszokat mikor lát-

ják, azt szokták mondani: ám felkölt az h öld. Mert ugyanis szinte azonképpen telik meg és nevededik az h öldnek világossága, miképpen az eszes embernek fejéről hull le az haj. Legelőszér az h öld csak olyan mint egy sarló, az után félig telik, végre teljességgel éppen világos. Szinte azonképpen az kopaszoknak is gyakorta előszér az homlokokról hull le az haj, az után lassan lassan elkopik az többi is, és végre olyan lészen mint egy teljes h öld, és úgy fénylik mint az nap. Az fényesség pedig és az világosság böcsülletes és isteni természethez hasonló dolog, az fényességnek oka az simaság: de az fő nem lehet sima, sem fényes, az míg az haj ott lészen. Értik ezt az leánzók és iffiu asszony-állatok, mert hogy szép és sima légyen homlokok, ki szokták tóstól szagatni az homlokokról és orczájokról az szórt és haját, és ő magok megkoppasztják magokat, mert vészik eszekben, hogy az szőrösség ellenkezik az ékes-séggel. Nám az iffiu legények is, mentől frissebbek és szebbek akarnak lenni, annál gyakrabban nyíretik magokat, koppasztják, simítják fejeket.

Egészségi szempontból is érdekesen emeli ki a kopaszág előnyeit. „Innen vagyon — ugymond — hogy az Aegyptombeliek az orvosságnak és egészségnek Istenét, az Aesculapiust, kopasz ábrázatban tisztelik. Melylyel azt akarták rövideden jelenteni, hogy az egészségnek megőrzésére és tartására nincsen jobb dolog az kopaszágnál. Mert az sok hajú emberek nedvesek, a nedvesség pedig minden betegségöknek és gyenge erőtlenségöknek oka. Mert miképpen az magas hegyeken vastagb fák teremnek, hogy nem az völgyekben, a hol sok nedvesség vagyon: azonképpen az bőv hajú emberek, erőtlembek, az kopaszok pedig, minthogy melegb és szárazb természetűek, sokkal vastagb és többig élnek.”

„Az vitézlió rendnek is haszontalan az sok haj, kiről egy szép historiát mondok, melyet irt meg az Lagus fia, Ptolomeus, ki az nagy Sándotnak fő hadnagyi közzül volt és annak utána Aegyptombeli király lött. Éz azért azt írja, hogy mikor legelőszér az Darius népével megvittanak, akkor az harczon egy Macedoniai nagy hajú, szakálú vitéz, egy Persára futamodék, amaz tőle eljede és ijettében mind dárdáját, paisát elhagyítja, kap az hajában, szakállában és annál fogva lerándítja az földre, ott kezdi vondozni és kirántván kardját elcsapja az fejét: ezt meglátja más Persa, attól meg más, és szinte azonképpen kezdenek cselekedni, úgy annyira, hogy minden nagy hajú, szakállu megfutamodék, az kik pedig idésbék és kopaszok voltak, csak azok állották meg helyeket, és azoknak emberségével győzte meg akkor Sándor ellenségét. Azért az harc után készüllött fútata és egy fél felé való pusztában menván, barbélyokat hívata és mindennek elnyíreté haját s szakállát. Bezzeg oszton az után nem oly könnyen bírák meg a Sándor vitézit, hanem mindenben ők lőnek győzedelmesekek. Innen hiszem, hogy az Törökek

is tanulták, hogy teljességgel el szokták minden hajukat beretválni, mert vették eszekben, hogy ártalmas az harczon. Ugyanis az ellenséget valami megrettentti, mind sima és kopasz, úgy mint az sisak, pais, fegyver derék, kiknek villámlása és fényessége ijeszti meg az ellenséget. Azért sem vitéznek, sem férfinak nem jó a sok haj, az asszonyi-állatoknak adta az természet az hosszú haját, de a mint szokták mondani, rövid elmét adott melléje, ő nékiek való az haj, mert azt írják az tudós emberek, hogy soha egy asszonyi állat is nem kopaszul meg, hanem ha kinek betegségében hull el az haja, de az ismét megnő. A férfiak közzül pedig a kit ugyan férfinak kell mondani, egy sem kerülheti el az kopaszágot.

Azért valaki igen gyönyörködik hajában, azt írogatja, tisztítja minduntalan, az olyan asszony-ember természetű, buja, házasságtörő, parázna természetű és afféle fertelmesség után járó. Mely féle embernél szidalmasb, ártalmasb és veszedelmesb nem lehet, belső ellenség az közönséges társaságnak és az igaz szeretetnek felbontója. Mert az mely hív szeretettel tartoznék az asszony férjének és magzatjának, azt álnokul tollók ellopja és magára téríti, kiért minden büntetésre, gyűlölségre méltónak ítiltetnek mindeneknél. Ilyen gyümölcse vagyon az tú szép, ékes nagy hajatoknak, uraim, kik az kopasz fejet csufoljátok. Jobb volna azért az közönséges bolond kösség ítiltetit, ki mindenkor az rosszabbikat választja és annak tartja pártját, hátra vetnétek és meggondolnátok, hogy az Isten és az természet az kopasz embert, kit sok ajándékival felékesített, nem csúfságul, hanem vezérül adta közitekbek.

Augustusnak 10. napján.

A napi események köréből.

— **Papszentelés.** Főpásztorunk ő nagyméltósága február 25-én Temesváry János, Tamási Aron, Fejér András, Kiss Dénes szerpapokat áldozárokká méltóztatott fölszentelni. Délben az új áldozárok és a szentelésnél segédkezők ő nagyméltóságához voltak ebédre hívva, mely alkalommal Barts Ferenc kanonok ur köszöntötte föl ő nagyméltóságát, örömet fejezven ki a fölött, hogy a főpásztor új munkásokat küldött az Ur szülőjébe s előhaladott kora daczára is ifjui élénk erővel végezte a szentelési magasztos szertartásokat. A főpásztor erre válaszulván, szinten örömet fejezte ki, hogy ily jó reményű ifjakat avathatott föl az Ur munkásaivá s atyai szavakkal inté ezeket, hogy a nagy hivatás teendőit oly buzgalommal teljesítsék, miszerint a bennök helyezett remény valóban teljeseedsébe menjen, mi hogy úgy legyen, Isten áldását kéri rájok s működésökre.

— **Merénylet az orosz czár ellen.** Február 17-én a czári téli palota ebédlőjében épen az ebédre meghatározott időben dynamit-robbanás történt. Az ebédlő padozatán 4 meter hosszú és 2 meter széles nyílás támadt. A roppanás következtében a testőrségből többen meghaltak és megsebesültek. A czári család szerencsésen megmenekedett, mert a czár közbejött akadály miatt ¼ órával elkészt az ebédttől.